

BIJLAGE A

VOORSTEL AANBEVELINGEN EN ACTIES -
TOEKOMSTBESTENDIG AGRARISCH CULTUURLANDSCHAP

VOORSTEL AANBEVELINGEN EN ACTIES

1. Uitvoeren gebiedsstrategie DHW voor integrale uitvoering agrarisch gebied

Mogelijke partners: PZH, DHW-gemeenten, Hoogheemraadschappen van Rijnland en Delfland, Agrariërs, Staatsbosbeheer, Landgoedeigenaren.

Toelichting: Het UVP DHW 2024-2028 van de landschapstafel borgt dat de verschillende projecten en initiatieven in samenhang beoordeeld worden en dat de verbinding wordt gelegd met beleid en financieringsstromen van andere overheden. Tussen de partijen van de landschapstafel worden de uitvoeringsafspraken, ook in financiële zin, vastgelegd in samenwerkingsovereenkomst (SOK).

Daarnaast is het van belang om private partijen en hun investeringspotentie er bij te betrekken om zo de realisatiekracht te vergroten, omdat zonder een

gezamenlijke strategie elke individuele partij, publiek of privaat, het in principe vrij staat om door te gaan of te stoppen met een project of initiatief. Ook is er een risico dat private partijen de 'krenten uit de pap' realiseren en publieke partijen met de (vaak financieel) moeilijke projecten blijven zitten.

Een meer gebiedsgerichte strategie voor behoud en versterking van het agrarisch gebied zorgt ervoor dat het geheel meer wordt dan de som der delen. Zo mogelijk kan dit georganiseerd worden vanuit bestaande organisaties LTO of Landschapstafel DHW. Onderzocht moet worden of instrumenten als een grondbank of groenfondsen kunnen bijdragen aan de realisatie van de strategie.

Nader onderzoek naar de mogelijkheden kan verricht worden aan de hand van de zes stappen zoals aangegeven in Uitvoeringsparagraaf 5.4.3 van het Koersdocument.

Beoogde doelen en resultaten:

- Door een meer gestructureerde samenwerking worden de slagingskansen vergroot.
- Private partijen en hun investeringspotentie betrekken bij de doorontwikkeling van het agrarisch gebied van Duin Horst & Weide.
- Grondbank als middel voor behoud en effectief gebruik van DHW-landbouwgrond.
- Groenfondsen als middel inzetten voor het werven van financiën voor het onderhoud en/of instandhouding van het agrarisch gebied.

Referenties: Greenport Duin- en Bollenstreek

2. Aanstellen DHW plattelandscoach

Mogelijke partners: PZH/ LTO, DHW-gemeenten (gezamenlijk opdrachtgeverschap).

Toelichting: Plattelandscoaches begeleiden agrariërs bij het toekomstbestendig maken van hun bedrijf en alle zaken die daarbij komen kijken. Veel agrariërs willen hun bedrijf toekomstbestendig maken, iets dat in de praktijk niet altijd even makkelijk blijkt. Bijvoorbeeld door alle wetten en regels, die het steeds lastiger maken om toekomstgerichte keuzes te maken. Om te zorgen voor stimulans en behoud van voldoende energie kan een onafhankelijke plattelandscoach geraadpleegd worden, die vraaggericht te werk gaat.

De coaches begeleiden boeren met persoonlijke 'keukentafelgesprekken' in de zoektocht naar kansen en mogelijkheden. Ze helpen hen aan informatie over bijvoorbeeld de transformatie naar natuurinclusieve landbouw, klimaatadaptatie, energietransitie, maar ook persoonlijke vraagstukken of begeleiden van een bedrijfsovername. Plattelandscoaches kunnen hulp bieden én tegelijk beter inzicht krijgen in de zorgen en vragen van de agrarische sector, waar bij de ontwikkeling van nieuwe plannen weer rekening mee gehouden kan worden. De coach heeft geen dubbele agenda, maar werkt binnen de ambities van DHW. Gegeven de omvang van het DHW-gebied is het wenselijk samenwerking te zoeken met omliggende gebieden, zoals het Groene Hart Noord.

Beoogde doelen en resultaten:

- Vergroten betrokkenheid door inzet onafhankelijk niet aan specifieke organisatie gebonden expert voor kennisdelen, stimuleren, faciliteren, enthousiasmeren ed.
- Het agrarisch verdienmodel wordt gekoppeld met kansen en mogelijkheden vanuit de groenblauwe dooradering om deelname hieraan economisch aantrekkelijk te maken en de boeren te helpen aan een toekomstperspectief te bouwen.

Referenties: Plattelandscoaches provincie Utrecht, LTO

3. Onderzoek Groenblauwe dooradering

Mogelijke partners: PZH, Hoogheemraadschappen van Rijnland en Delfland, DHW-gemeenten, Stichting Het Zuid-Hollands Landschap, Staatsbosbeheer, particuliere grondeigenaren. Tafel Ruimte Haagse Regio en NOVEX-ZR.

Toelichting: In samenhang met de Kennisagenda Groenblauwe dooradering (WUR) en de Historische topografische kaarten (RCE e.a.), ecologische stapstenen en verbindingen realiseren die de biodiversiteit binnen het Duin Horst & Weidegebied vergroten. Daarmee aansluiten op de kerngebieden van Duin Horst & Weide en op die van het Groene Hart Noord richting Hazerswoude-Dorp/ Alphen aan den Rijn en richting Pijnacker doorlopend tot in Midden-Delfland. Daarbij zoeken welke historische kavel- vaar en molensloten voor openlegging in aanmerking komen en brengen referentieprojecten in kaart. Uitgangspunt is het vinden van meekoppelkansen voor natuur en milieu en/of het benutten en vergroten van de herkenbaarheid van het cultuurlandschap te realiseren zijn.

Er is onderzoek nodig naar de water- en bodemstructuren om tot zinnige verbindingen voor ecologische versterking te komen. Dit kan middels een landschapsecologische systeemanalyse (LESA). Ingezet wordt op voldoende partner-samenwerking voor Erfgoed Deal Landbouw en natuur. Samenwerking kan gezocht worden met de NOVEX-ZR en de Tafel Ruimte voor de Haagse Regio.

Beoogde doelen en resultaten:

- Vergroting en verbetering waterstructuren kan bijdragen aan de doelen van Kaderrichtlijn Water (KRW 2027). Dit is belangrijk aangezien de beschikbaarheid van zoet/ schoon (drink) water naar de toekomst niet meer te garanderen is. In het onderzoek de vraag meenemen of vernatting zinvol is. Voor vernatting van het Weidegebied is het aan te bevelen om aan te sluiten op de bestaande veenweidestrategie.
- Een kwaliteitsimpuls realiseren door het verbinden van natuur tussen stad en land door versterking van doorlopende bestaande en het creëren van nieuwe groenblauwe structuren als onderdeel van één samenhangend landschapsecologisch systeem, bestaande uit de strandwallanen, watering/polderstructuur, trekvaart met de opvaarten en de groene linten. Hiermee de stad-landrelatie versterken, zoals ook opgenomen in de NOVEX ZR.
- Geomorfologie en historische structuren (oude kavel, vaar- en molensloten) weer openleggen om de herkenbaarheid en het beter functioneren van het cultuurlandschap te vergroten en meekoppelkansen te bieden voor herstel en versterking van de natuur en milieuwaarden.

- Ecologische waarden van bestaande recreatiegebieden een kwaliteitsimpuls geven, zoals in Leidschendammerhout.
- Behouden en versterken van de bestaande natuur- en cultuurwaarden door particulieren en landgoedeigenaren, bijvoorbeeld door het toepassen van agrarisch natuurbeheer in de open weidegebieden of door natuurinclusief en klimaatbestendig maken van hun landgoed, buitenplaats of erf (zowel de tuin als de bebouwing). Denk aan het plaatsen van nestkasten voor uilen of vleermuizen en het toepassen van gebiedseigen beplanting en bloemrijke kruidenmengsels voor bijen en andere insecten.

Referenties: Aanvalsplan Landschap (Stichting Deltaplan Biodiversiteitsherstel, 2022) | Herstel Agrarisch Cultuurlandschap- Fryslân 2021-2024, gerealiseerd met subsidie van ELPFO | OBN-natuurkennis

4. Verkenning nieuw informatiepunt DHW (parkpoort NPHD) 'Verhaal van het agrarisch cultuurlandschap'

Mogelijke partners: Gemeenten Wassenaar en Voorschoten, Staatsbosbeheer, Stichting Zuid-Hollands Landschap, Eigenaren van boerderijen/PZH (erfgoedlijnen), landgoedeigenaren.

Toelichting: Binnen het Duin Horst & Weide gebied zijn twee zgn. parkpoorten die aansluiten bij het concept van NPHD om hier een toeristisch overstappunt in te richten. Voor de duinen (Meijndel) en Horsten (Duivenvoorde) zijn deze er al, maar voor Weide ontbreekt er nog een. Het is wenselijk om een verkenning te starten naar een kansrijke, karakteristieke locatie om het 'verhaal van Wassenaar' en de 'Canon van Voorschoten' voor het agrarisch cultuurlandschap te kunnen vertellen. Denk daarbij ook aan bv. de kenmerkende natuurwaarden voor weidevogels. Onderzoeken of een monumentale boerderij, bijvoorbeeld Veenhage, daarvoor aangekocht en ingezet kan worden. Mogelijk in samenwerking met de Erfgoedtafel Landgoederen, WIJdehorst, Landgoed Twickel.

Beoogde doelen en resultaat:

- Stimuleren en zo mogelijk faciliteren om een businesscase te ontwikkelen voor een kennis en informatiecentrum over het cultuurlandschap voor de gebruikers van DHW (recreanten).
- Nieuw leven inblazen en eigentijdse functie geven aan een verlaten monumentale boerderij.

Referentie: Belevenisboerderij Schieveen (Erfgoeddeal) | zie ook herenboeren.nl/over-ons/

5. UVP: Parkway 'Zoetermeer naar zee': 1. Kwaliteitsverbetering Spoorwegtunnel Horst en Voordelaan en Rijksstraatweg (N44) 2. Overgang Rijksstraatweg.

Mogelijke partners: Prorail, PZH, gemeenten Voorschoten, Zoetermeer en Wassenaar.

Toelichting: Op onderdelen van een recreatieve route tussen Zoetermeer richting de kust ontbreken schakels en is er geen sprake van een eenduidige herkenbare kwaliteit.

Als belangrijke schakel voor een kwalitatief hoogwaardig recreatief netwerk zijn een aantal kwaliteitsverbeteringen in de oost-westverbinding noodzakelijk. Natuur en ecologie heeft hierbij verschillende meekoppelkansen. Er zal nadrukkelijk aandacht zijn voor het leveren van bijdragen aan vergroting van de verkeersveiligheid. Hiervoor is samenwerking nodig met partners op het gebied van mobiliteit.

Het gaat primair om

1. Herprofilering van de spoorwegtunnel bij de Horst en Voordelaan.
2. Ondertunneling van het bestaande wegtracé N44/ Rijksstraatweg nabij WIJdehorst.

Daarnaast zijn verbindende schakels opgenomen in het UVP 5.3.4. 'Ecologische recreatieverbinding Kust Groene Hart.

Beoogde doelen en resultaat:

- De verkeersveiligheid van de infrastructuur voor langzaam verkeer op Parkway 'van Zoetermeer naar zee' wordt verbeterd.
- De ecologische structuur versterken door het opheffen van barrières.
- De recreatiedrukke wordt beter verspreid en duidelijker gezoneerd, zowel binnen als buiten het DHW gebied.

Referenties: n.v.t.

6. Herstel historische moestuinen en boomgaarden op landgoederen

Mogelijke partners: Particulieren, waaronder landgoedeigenaren, Gemeenten, Provincie Zuid-Holland (PZH)/Erfgoedlijnen.

Toelichting: Ruimtelijk en functioneel zijn moestuinen en kleine akkers op en rondom buitenplaatsen en landgoederen karakteristieke onderdelen binnen de landgoederenzone. Ze zorgen voor een ruimtelijke differentiatie en passen bij het aantrekkelijk, kleinschalige cultuurlandschap van DHW. Door verschillende factoren heeft functieverlies en verschraving van het landschap plaatsgevonden. Vanuit het geschetste toekomstbeeld liggen er diverse kansen en mogelijkheden voor herstel en het op eigentijdse wijze functioneel maken van deze locaties om de ambities van DHW te realiseren. Aansluiting kan hierbij gevonden binnen de Erfgoedlijn Landgoederen die kansrijke locaties al in beeld heeft gebracht. Het gaat nu om het nader identificeren en het opstellen van een actieplan, op basis van de bestaande inventarisatie en in afstemming met lopende projecten, zoals Moestuinenproject Erfgoedlijnen Landgoederen door Erfgoedhuis Zuid-Holland. Onderzoeken of hier opties zijn voor een Erfgoeddeal en aansluiting gezocht kan worden met De Tuin van Holland.

Beoogde doelen en resultaat:

- Stimuleren dat geschikte locaties, die eeuwenlang een agrarisch gebruik hadden, (moestuinen, kleinschalige akkers) weer in gebruik kunnen worden genomen.
- Bijdragen aan de versterking van stad-landrelaties als het gaat om het samenhang tussen productie en de afzetmarkt in de stad.
- Stimuleren van een passend ruimtelijke en functioneel gebruik ondersteunend aan de economie van het landgoed of een agrarisch bedrijf.
- Versterking van de sociale cohesie en betrokkenheid van de inwoners met het gebied.

7. Handboek erf transformatie/ Ervenfolder

Mogelijke partners: Gemeenten, Stichting Zuid-Hollands Landschap, PZH, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

Toelichting: De vele transformaties op bouwstedes en toevoegingen van woningbouw doen vaak afbreuk aan de herkenbaarheid van het typologie van het landschap. Een kwaliteitsverbetering is mogelijk aan de hand van best-practices. Het opstellen van een handboek met informatie voor (agrarische) bewoners over o.a. de inrichting van het boeren erf en het landschap, het verduurzamen van landgoederen, buitenplaatsen en (boeren)erven & spelregels voor kleinschalige/ niche (recreatieve) ontwikkelingen. Koppelen aan omgevingsvisie en omgevingsplan om het te verankeren als beleidsstuk.

Beoogde doelen en resultaat:

- Kennis en informatie overbrengen op de gebruikers.
- Natuur- en erfgoedwaarden benutten voor behoud en versterking kwaliteit van het cultuurlandschap.
- Herkenbaarheid herstellen en versterking van het cultuurlandschap, zodat het ook beter beleefbaar wordt.

Referenties: Brochure maak-je-erf-goed, Stichting Landschapsbeheer Gelderland (slgelderland.nl/kennisbank/brochure-maak-je-erfgoed)

8. Monitoren toekomstbestendige, klimaatrobuuste agrarische bedrijven

Mogelijke partners: gemeenten, PZH WUR.

Toelichting: Vanuit de Omgevingswet geldt voor het uitvoeren van beleid een monitoringsplicht. Dit maakt inzichtelijk of de getroffen maatregelen ook effectief zijn. Daarbij kan kennis en ervaring worden opgedaan bij bestaande projecten.

Belangrijke onderzoeksvragen zijn:

- Hoeveel duurzame bedrijven zijn nodig om een vitaal agrarisch cultuurlandschap in het DHW-gebied voor de toekomst te behouden?
- Hoeveel bedrijven zijn er in de huidige situatie (0-meting)?
- Wat zijn de verschillen per gemeente?
- Hoe urgent is bijsturing, welke mogelijkheden zijn ervoor?

Beoogde doelen en resultaat:

- Monitoring van de duurzaamheid en klimaatrobuustheid van de agrarische bedrijven.
- Instandhouding van het cultuurlandschap.

Referenties: PPS-onderzoek LWV22139 'Perspectief voor de landbouw in een toekomstbestendig metropolitaan poldergebied' BO-60-002-011.